

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Копинця Юрія Юрійовича «Вплив сучасних тенденцій
розвитку партійних систем країн Європейського Союзу на еволюцію та
функціонування партійної системи України», подану на здобуття
наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 –
політичні інститути та процеси

Актуальність дослідження. Незважаючи на те, що партійні системи країн Європейського Союзу мають усталені традиції, останнім часом у багатьох із них відбулися досить помітні та динамічні зміни під впливом низки чинників: світової економічної кризи 2008–2009 рр., міграційної кризи 2015–2016 рр., зростання впливу нових медіа та діджиталізації на соціально-політичні процеси, посилення ролі інститутів громадянського суспільства. Відтак дослідження впливу цих нових трендів на еволюцію і функціонування політичних партій і партійних систем є одним із актуальних напрямів дослідження політичної науки.

Зазначимо й те, що зміни у партійному середовищі країн ЄС відбуваються в умовах становлення інформаційного суспільства в якому спостерігається підвищення вимог громадян до інструментарію політичної діяльності та прагнення політично активного населення до автономного самовизначення, що в свою чергу позначається і на розвитку політичних партій.

Слід зазначити, що під впливом вказаних процесів окреслилися й нові тенденції у розвитку партійного будівництва в Україні. Складність і неоднозначність цих процесів, які характерні для нинішнього стану партійної системи України, потребують нових підходів до вивчення тенденції її розвитку.

Актуалізується таке дослідження і з огляду на відсутність комплексного вивчення розвитку партійної системи України в рамках електорального циклу 2019–2020 рр. Зміни, які відбулися в партійній системі України після Революції гідності дають можливість говорити про неї, як про новий формат партійної системи (с. 21–22).

Ступінь обґрунтованості та достовірності висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх наукова новизна. Основні завдання дослідження, сформульовані автором, полягають у з'ясуванні особливостей розвитку партійної системи України у контексті сучасних тенденцій розвитку партійних систем країн Європейського Союзу; дослідженні історичних етапів еволюції політичних партій та сучасних тенденцій їх розвитку; аналізі впливу парламентських електоральних циклів 2015–2020 рр. на акторний склад і конфігурацію партійних систем європейських країн (с. 23).

Виокремленні завдання визначили відповідний алгоритм та методологію дослідження. Дослідницька логіка Ю. Ю. Копинця відображена в структурі роботи, є виваженою і послідовною та такою, яка дозволила автору розкрити зміст теми та виконати поставлені завдання (с. 17–18).

Не викликає заперечень наукова новизна роботи, яка констатована автором у вступі (с. 24–28), викладена у розділах роботи (с. 50–58 ; 68–74; 87–93; 116–121; 123–133; с. 148–153; с.181–190), узагальнена у висновках до розділів (с. 84–87; 142–146; 190–193) та загальних висновках до роботи (с. 193–204). Висновки до роботи побудовані у відповідності до завдань, що свідчить про завершений характер наукового дослідження.

Доречно відзначити ґрунтовне та конструктивне володіння дисертантом як сукупністю загальнотеоретичних, так і специфічних методів вивчення політичних партій і партійних систем. Відтак, для досягнення мети, автор роботи розробив власний підхід до вивчення еволюції партій та функціонування партійних систем у сучасних умовах. Дослідницька модель автора є багаторівневою і включає: методологію аналізу політичних партій і партійних систем; теорію демократичних переходів і неопатримоніалізму (с. 84), концептуальні моделі сучасних політичних партій; характеристику основних тенденцій розвитку сучасних партійних систем, емпіричні методи дослідження.

У першому розділі роботи «Теоретико-методологічні засади дослідження політичних партій і партійних систем у політичній науці» автор пропонує

власну дослідницьку модель, яку використовує для аналізу розвитку як партійних систем Європейського Союзу, так і України. У цьому розділі автор характеризує категоріальний апарат дослідження, акцентуючи увагу на нових моделях політичних партій (с. 36–41); досліджує історичні етапи еволюції політичних партій та описує сучасні тенденції та основні тренди їхнього розвитку (с.49–59); вивчає чинники впливу на формування партійних систем (с. 59–72); аналізує джерельну базу дослідження (с. 74–84).

У другому розділі роботи «Характеристика основних тенденцій розвитку партійних систем країн Європейського Союзу» проблематика дослідження пов'язана з вивченням особливостей розвитку партійних систем країн Євросоюзу на сучасному етапі. Дослідницький акцент робиться на характеристиці партійного ландшафту (с. 98–104; 106–120) та тенденціях розвитку партійних систем у контексті парламентських електоральних циклів 2017–2019 рр. (с. 123–140). Автор аналізує результати виборів у країнах Європейського Союзу та намагається систематизувати електоральні результати окремих типів партій (партій «нової політики», праворадикальних партій, консервативних партій, партій «зелених») через низку таблиць (додатки до роботи, с. 252–263). Вивчаючи партійний ландшафт Євросоюзу, автор диференціює політичні партії за принципом артикуляції електоральних інтересів: а) європейські партії; б) загальнонаціональні партії; в) регіональні партії; г) партії етнічних меншин; д) незареєстровані європартії («Європа-Демократія-Есперанто», «Вольт Європа», «Рух за демократію в Європі 2025») (с. 97). Значна частина розділу присвячена аналізу парламентських виборів у країнах Євросоюзу. За результатами дослідження виборів, автор виокремлює низку цікавих висновків щодо трансформації партійних систем. Зокрема пояснюється поява партій «нової політики», які формуються відповідно до суспільних викликів. Описуються причини зростання впливовості «зелених» та праворадикальних партій, впливу віртуалізації політичного життя на появу мережевих партій тощо (с. 104–121).

У третьому розділі роботи «Партійна система України: тенденції розвитку та сучасна конфігурація» автор проводить аналіз перспектив еволюції партійної системи України у контексті загальноєвропейських і загальносвітових тенденцій розвитку політичних партій. Автор дослідження пропонує періодизацію розвитку партійної системи України наступним чином: перший період – 1991–2004 рр., другий – 2004–2014 рр., третій – починаючи з 2014 р. У рамках кожного періоду автор виокремлює домінуючий тип партій, характеризує вплив соціально-політичних поділів, форми правління, виборчої системи та інших чинників, які обумовлювали акторний склад і формат партійної системи України (с. 148–160). Окрема увага присвячена вивченню впливу парламентських електоральних циклів 2014–2020 рр. на конфігурацію партійної системи України. Автор робить висновки, що кардинальні зміни у партійній системі України відбулися за результатами парламентських виборів 2019 р., на що вказує низка причин: високий рівень індексу волатильності, незначна частка голосів виборців за «старі» політичні партії та низький рівень інституціалізації (с. 168–169).

Досліджуючи перспективи розвитку партійної системи України, автор зазначає про вплив сучасних тенденцій розвитку політичних партій і партійних систем, характерних для Євросоюзу, на електоральну поведінку українських політичних партій. Вплив проявляється через набуття партіями нових організаційних форм, інструментальний характер відносин «партія – громадянин», деідеологізацію партійного життя, віртуалізацію та персоніфікацію політики (с. 180–183). Поряд з тим у дослідженні зазначається, що такий вплив обмежений особливостями українського транзиту, соціокультурними характеристиками українського суспільства та особливостями політичного режиму.

Результати дисертаційного дослідження Ю. Ю. Копинця дають підстави стверджувати, що автору вдалося прослідкувати структурні зміни в розвитку партійних систем країн Європейського Союзу після 2015 р. та окреслити сучасні тенденції їхнього розвитку. Проаналізувавши вплив парламентських

електоральних циклів 2017–2019 рр. на розвиток і функціонування партійних систем країн Європейського Союзу у порівнянні з впливом електорального циклу 2019–2020 рр. на конфігурацію партійної системи України автор вносить пропозиції щодо покращення нормативно-правової основи діяльності політичних партій в Україні. У дослідженні автор розвиває концепцію «партійного ландшафту», «соціально-політичних поділів» у контексті виникнення праворадикальних партій та партій «нової політики».

Практичне значення результатів і висновків дисертації, пропозиції щодо їх використання. Наведені в тексті узагальнення та висновки можуть бути використані для подальшого розвитку теорії політичних партій і партійних систем, вдосконалення нормативно-правової основи діяльності політичних партій та можуть бути застосовані лідерами/ активістами партій для покращення організаційної роботи та проведення виборчих кампаній в Україні.

Повнота викладу сформульованих в дослідженні наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях. Основні результати проведених дисертантом досліджень, теоретичні та методологічні положення і практичні рекомендації опубліковані у 11 публікаціях: 5 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях України з політичних наук, 6 – у матеріалах конференцій. Логіка викладу матеріалів дисертаційного дослідження, структура та стиль дозволяють вважати його самостійним, завершеним дослідженням. Зміст автореферату повністю відображає основні положення, висновки та узагальнення, що містить дисертаційне дослідження. Оформлення дисертації й автореферату здійснено з дотриманням відповідних вимог.

Не ставлячи під сумнів наукову та практичну значимість основних положень дисертаційного дослідження, водночас не буде зайвим звернути увагу автора на **певні дискусійні моменти в роботі.**

По-перше, у першому розділі роботи автор виокремлює і характеризує історичні типи партій, але аналіз особливостей функціонування, виокремлених автором партій «нової політики» та мережевих партій, проведено поверхнево в контексті розвитку партійної системи України.

По-друге, серед чинників впливу на еволюцію партійної системи України автор виокремлює вплив соціокультурного поділу по осі «Схід – Захід», зазначаючи що вказаний поділ є визначальним для структурування електоральних переваг виборців починаючи з 2004 року. Однак, електоральні переваги виборців на парламентських та президентських виборах 2019 року вказують на нівелювання цього поділу. Залишається відкритим питання чи не актуалізується виокремлений поділ в залежності від переформатування партійної системи після чергових виборів в Україні.

По-третє, аналізуючи європейський досвід функціонування політичних партій, автор пропонує поліпшити нормативно-правову основу функціонування політичних партій в Україні на регіональному рівні. Дискусійною залишається пропозиція автора щодо реєстрації регіональних партій з дозволом приймати участь лише у місцевих виборах (с. 187). Наскільки ця пропозиція забезпечить відцентрові тенденції та якісно вплине на формування життєздатних політичних партій?

По-четверте, дослідження Ю. Ю. Копинця має порівняльний характер з використанням великого масиву електоральної статистики. Для її систематизації було побудовано низку таблиць у розділах роботи та додатках. Порівняльні таблиці дають нам змогу більш детально проаналізувати результати парламентських виборів у країнах Євросоюзу та в Україні. В той же час автором роботи не було використано розрахунки цілого ряду індексів (індекс волатильності, індекс ефективної кількості партій, індекс націоналізації), які застосовуються у порівняльній політології, і дають можливість проводити компаративний аналіз різних аспектів функціонування партійних систем.

Не зважаючи на дискусійні моменти, висновки та узагальнення, які формує автор, містять наукову новизну, мають належну аргументацію, достатньою мірою обґрунтовані, науково достовірні. В цілому дисертаційне дослідження є завершеною, самостійно виконаною науковою працею у якій

вирішено низку актуальних наукових проблем, пов'язаних з функціонуванням партій і партійних систем в нових соціально-політичних умовах.

Враховуючи актуальність, новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також практичну цінність сформульованих узагальнень і висновків, дисертаційна робота Копинця Юрія Юрійовича «Вплив сучасних тенденцій розвитку партійних систем країн Європейського Союзу на еволюцію та функціонування партійної системи України» є комплексним, самостійним, завершеним дослідженням, виконаним на належному науковому та методичному рівні та відповідає вимогам пп. 9, 10, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затверджених Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 року (зі змінами), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидат політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

Офіційний опонент –

Кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри національної безпеки та політології,
керівник аналітичного центру
«Школа політичної аналітики “Поліс”»
Національного університету “Острозька академія”

 Віталій ЛЕБЕДЮК

Підпис доцента Лебедюка В. М. підтверджую:
Вчений секретар
НУ «Острозька академія»:

 Інна ШОСТАК

ПІДПИСИ: Лебедюк В. М.
ПІДТВЕРЖУЮ
НАЧАЛЬНИК ВІДДІЛУ
КАДРІВ НАУ «ОА»

